

Çizgi Filmlerin İlkokul Öğrencilerinin Duyuşsal Özelliklerine Etkisine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması¹

Scale Development Study About the Effect of Cartoon Movies on Affective Characteristics of Elementary School Students

İbrahim Uysal, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi*, ibrahimuysal@ibu.edu.tr
Selin Sarıca, *Milli Eğitim Bakanlığı*, selin_kosemen@hotmail.com

Öz. Çizgi filmlerin ilkökul öğrencilerinin duyuşsal özellikleri üzerindeki etkileri alanyazında çok fazla araştırılmamış bir konu olduğundan geçerliği ve güvenilirliği belirlenmiş herhangi bir ölçme aracına rastlanmamıştır. Bu yönde; araştırmanın amacı, çizgi filmlerin ilkökul öğrencilerinin duyuşsal özellikleri üzerindeki etkilerini belirlemeyi amaçlayan bir ölçek geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Afyonkarahisar ilinde öğrenim gören 234 ve Aydın ilinde öğrenim gören 220 ilkökul öğrencisi oluşturmaktadır. Ölçek geliştirme aşamasında madde geçerliğine yönelik olarak madde ölçek korelasyonları hesaplanmıştır ve alt grup-üst grup ortalamalarının karşılaştırılmasına dayalı madde analizleri gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek üzere açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Açımlayıcı faktör analizinde faktör çıkarma yöntemi olarak temel bileşenler analizi seçilmiştir. İki boyutlu bir yapıda olduğu gözlenen ölçekte boyutlar arasında ilişki bulunduğundan döndürme yöntemi olarak eğik döndürme yöntemlerinden PROMIN seçilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi yöntemi olarak güçlü ağırlıklı en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Ölçek güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla Cronbach Alpha, Tabakalı Alfa, Armor Teta, McDonald Omega katsayıları hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda üçlü derecelendirilen ve 12 maddeden oluşan ölçekten elde edilen verilerin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre benzer örneklem için ölçme aracının geçerli ve güvenilir sonuçlar vermesi beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Çizgi Filmler, İlkokul Öğrencileri, Ölçek Geliştirme

Abstract. Since the effects of cartoon movies on the affective characteristics of elementary school students have not been investigated very much in the past, no measuring tool has been found to be valid and reliable. The aim of the research in this direction is to develop a scale aimed at determining the effects of cartoon movies on the affective characteristics of elementary school students. The study group of the research is composed of 234 elementary school students in Afyonkarahisar city and 220 elementary school students in Aydın city. Item scale correlations were calculated for item validity in the scale development phase and item analyzes based on the comparison of the average of the lower and the upper group were performed. An exploratory factor analysis and confirmatory factor analysis were performed to determine the construct validity of the scale. In the exploratory factor analysis, the principal component analysis was chosen as the factor subtraction method. As there is a relation between dimensions in the scale which was observed to be a two-dimensional structure, PROMIN has been chosen as oblique rotation method. Robust weighted least squares method was used as the confirmatory factor analysis method. Cronbach Alpha, Stratified Alpha, Armor Teta and McDonald Omega coefficients were calculated to provide evidence of scale reliability. As a result of the research, it is concluded that the data obtained from three-graded scale which consists of 12 items are valid and reliable. Accordingly, it can be expected that the measurement tool will provide valid and reliable results for similar samples.

Keywords: Cartoons, Primary School Students, Scale Development

¹ Bu çalışma 3. Ulusal Eğitim Programları ve Öğretim kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

SUMMARY

Introduction

Television offers a world to children by itself with its broadcast content and offers as many role models which they can't encounter in real life (Çamlıbel İrkin, 2012). These models can be of a positive nature and can help children to achieve their social-psychological development on healthy grounds but at the same time it may be the exact opposite of this situation (Arslan, 2004). Children's education and training does not occur only with programs that are implemented in schools. Social and psychological interactions are considered as side products of the informal or implicit part of the program (Erden, 1998). As children are vulnerable to the programs they watch on television, these effects directly affect the behavior of children in the school environment. In the research, it was planned to develop a scale aiming to reveal the effects of cartoon movies on the affective characteristics of elementary school students.

Method

While the scale is being created, after determining the purpose, the target audience and the people who will use the scale literature review was conducted and it was found that there was no scale for the subject. Upon this, research done related to the subject were investigated. The research which reflects the effect of cartoon movies on students was written with three-category rating scale consisting 18 items which could reveal the problem from its items and it was planned in the form of reactions I agree (3), I'm undecided (2) and I do not agree (1). The materials were examined by two measurement and evaluation experts and one item was removed from the scale. Then the scale consisting of 17 items was examined in terms of clarity and scope by three primary school teachers and one guidance and psychological counseling specialist. According to teachers' and specialist's views, changes (clarity increase) have been made on the items. It has been noticed after the pretesting that an item has not been understood by students sufficiently. This item has been removed from the scale by taking into account the guidance and psychological counseling specialist's view. When the feedbacks from the specialist are examined, it is concluded that the scale can represent the content domain.

The study group of the research is composed of 234 elementary school students in Afyonkarahisar city and 220 elementary school students in Aydın city. Research does not intend to generalize the universe based on the selection of the sample from the universe and it focuses on the generalization of behavior. As a matter of fact, Erkuş (2012) states that in the practice of experiments, generalization to the property universe should be made instead of the individual universe. For this reason, in this study which was conducted on the study group, individuals from different grade levels and gender were selected in certain schools. In this way, the diversity of features has been increased. When the number of individuals to be included in the working group is determined, a minimum of five persons, preferably 10 persons, is considered for an item which is not a definite rule (Cohen and Swerdlik, 2009). Data were analyzed using SPSS 22.00, Mplus 7 and Factor 10.5 program. An exploratory factor analysis and confirmatory factor analyzes were performed to obtain evidence of construct validity. For the purpose of obtaining proof of the validity of the item, corrected item scale correlations and item analysis based on the comparison of the average of the lower and upper group were performed. Cronbach Alpha, Stratified Alpha, Armor Teta and McDonald Omega coefficients were calculated to obtain reliability evidence.

Results

One item (Item 14) was removed from the scale after the examination of item scale correlation coefficients. As a result, the corrected correlation coefficients were found to vary between .440 and .563 for dimension-1 and between .396 and .559 for dimension-2, respectively. Accordingly, it can be stated that each item has a moderate relationship with the total points to be drawn from the dimensions. For each item, the difference between the average of the points

obtained from the upper and lower group was examined by t test for independent samples. After determining that the data were suitable for the factor analysis, exploratory factor analysis was performed by choosing principal component analysis as factor extraction method and by selecting the oblique rotation method PROMIN from oblique rotation methods. In this process, two items (8th and 17th items) which don't have any load value on the factors and one item (item 10) which gives load to both factors were removed from the scale. As a result of the analysis, a two-factor structure with an absolute value greater than one was obtained. The total variance described by these two factors is 57.303%. The first factor with factor load between .608 to .856 consisting of five items accounts for 38.980% of the variance and the second factor with factor load between .529 and .853 consisting of seven items explains 15.923% of the variance. Confirmatory factor analysis revealed that the factor structure of the scale was confirmed. The Cronbach Alpha coefficient was found to be .78 for the whole scale, .72 for the first dimension and .75 for the second dimension. The stratified alpha coefficient was .81, the McDonald Omega coefficient and the Armor Teta coefficient was .87.

Discussion and Conclusion

As a result of the research, it is concluded that the scale is a measuring tool which can produce valid and reliable data for measuring the effects of cartoon movies on elementary school students. The dimensions and the items on the factors in the scale consisting of two dimensions are examined and it is named as "Providing Development and Goodness" and "Violence Tendency and Power". Items in the dimension of "Violence Tendency and Power" should be reversed when scoring. A high score on the scale indicates positive effects of cartoon movies on affective properties. The scale should be evaluated on a size basis. In the direction of the results of the research, it is suggested to apply the scale in different schools and cities and to perform the measurement stability studies.

GİRİŞ

İnsan sosyal bir varlıktır, hayatının başlangıcından itibaren çevresi ile iletişim halindedir. Bu iletişim ilk olarak ailesi ile başlar. Büyüdükçe bu alan genişler ve kitle iletişim araçları ile tanışır. Her ne kadar aileler çocuklarının gelişiminde temel rolü oynasa da; kültür, okul, arkadaş çevresi ve özellikle medya, çocukların tutumları, davranışları ve gelişimlerinde büyük bir etkiye sahiptir (Doğutaş, 2013). Kitle iletişim araçları içerisinde çocukların ilk tanıştıkları araç televizyondur. Çocuklar iki - üç yaşlarında televizyonla buluşmakta, üç yaşından itibaren de televizyon seyretmektedir (Şirin, 1998). Singer ve Singer (1998) televizyonu ailenin bir üyesi olarak tanımlamaktadır. Aral, Ceylan ve Bıçakçı (2011)'nin yaptığı araştırmaya göre televizyon çocuğun hayatında önemli bir yere sahiptir ve çocuklar televizyon izlemeye diğer etkinliklerden daha çok zaman ayırmaktadır.

Çocuklar televizyon izleme konusunda seçici ve bilinçli değillerdir. Dolayısıyla kendilerine uygun hazırlanan programların yanı sıra reklamlar, diziler, haber programları, yarışmalar gibi farklı programları da izlemektedirler. Çocukların en çok izledikleri programlar çizgi filmler ile ana haber bültenleridir. Fakat bu tür programlar şiddet içeriğine sahiptir (Arnas ve Erden, 2006). Özellikle okul öncesi çağıdaki çocukların çizgi filmlerdeki olaylar ile gerçeği ayırt edemediği (Peters ve Blumberg, 2002) ve çoğunlukla izledikleri programların içeriğinden çok şiddet içeren sahnelere maruz kaldığı belirtilmektedir (Kirsh, 2006). Ayrıca çizgi film izlerken reklamlar da televizyonda yer aldığından çocuklar bunlardan olumsuz etkilenmektedir (Karaca, Pekyaman ve Güney, 2007). Medya, gözlemediklerini taklit ederek öğrenen çocuklar için etkili bir öğretmen rolü oynamaktadır (Yavuzer, 2013). Şiddet içeren programları izleyen, oradaki şiddetin gerçek dünyayı yansıttığına inanan çocuklar; izledikleri programlardan kendilerine bir kahraman seçmektedir. Bu durum çocuğun saldırgan davranışlarında artış meydana getirmektedir (Radyo Televizyon Üst Kurulu, 2005). Çocukların şiddetle tanışmasında, onların şiddete hazır hale gelmesinde televizyonun özellikle de çizgi filmlerin de payı bulunmaktadır.

Medyadaki şiddete maruz kalmada en kritik dönemi, ergenliğe kadar olan çocukluk dönemi (2-15 yaş) oluşturmaktadır. Araştırmalar, 14 aylık çocukların bile televizyon karakterlerini model alabildiklerini ortaya koymuştur (Bushman ve Huesmann, 2001). Ayrıca Türkiye'de farklı sınıflarda öğrenim gören çocuklar üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada, ebeveynlerin % 37'si çocuğunun bir TV hikayesinden (şiddet, saldırganlık gibi) korktuğunu bildirmiştir (Tüzün, 2002).

Dil gelişiminin başlangıcında olan çocuklar (2-7 yaş) için, televizyonda karşılaştıkları konuşmaların birtakım çelişkiler içermesi (doğal görünüm için saçınızı boyayın vb. gibi ifadeler), çocukların kafasında karışıklığa sebep olmakta; televizyon programlarında yer alan sokak ağzı ve argo çocukların dil gelişiminde de olumsuz etkiler yaratmaktadır (Evra, 2009).

Televizyon, yayın içeriğiyle çocuklara başlı başına bir dünya ve gerçek yaşamda karşılaşamayacağı kadar çok rol model sunmaktadır (Çamlıbel-İrkin, 2012). Bu modeller olumlu bir nitelik taşıyıp, çocukların sosyal-psikolojik gelişimlerinin sağlıklı zeminler üzerinde gerçekleşmesine yardımcı olabileceği gibi, bu durumun tam tersi de olabilir (Arslan, 2004). Çocuklar çizgi film kahramanlarını izleyerek model alacağı kişileri seçmektedir. Çocuğun anne babasını model alması çizgi filmlerde benzer durumların gerçekleşmesi ile mümkündür (Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Televizyon çocukların gelişimlerine etki eden bir unsur olup çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisinin belirlenmesi oldukça önemlidir.

Doğru kullanıldığı takdirde televizyon, çocuğun zihinsel gelişimine ve dil gelişimine olumlu katkılar sağlayan, eğlendirmenin yanında öğretimi de sağlayan önemli bir araçtır (Yavuzer, 2013). Singer ve Singer (1998), farklı kültür ve ırklardan okul öncesi dönemdeki çocuklarla gerçekleştirdikleri bir çalışmada "Barney ve Arkadaşları", "Susam Sokağı" ve "Mister Rogers' Neighborhood" gibi eğitici programları incelemişlerdir. Sonuçta bahsedilen programların bu yaş grubundaki çocukların bilişsel, sosyal ve dil gelişimine olumlu etkide bulunduğu görülmüştür. Bu etkiler sayı sayma, şekil ve renk bilgisi, iletişim becerisi, saygı ve sevgi, paylaşma, arkadaşlık gibi konularda gözlenmiştir (Çamlıbel-İrkin, 2012).

Çocukların eğitimi ve öğretimi sadece okullarda uygulanan programlarla gerçekleşmez, sosyal ve psikolojik etkileşimle kazanılan davranışlar programın, informal ya da örtük kısmının

yan ürünleri olarak kabul edilir (Erden, 1998). Örtük program ders dışı etkinlikleri de içine alan çok geniş bir kavram olarak tanımlamıştır (Demirel, 2005). Mariani (1999), genel olarak programı bir buz dağına benzetir ve programla ilgili tartışmaların daha çok, amaçlar, konular, zaman düzenlemeleri, yöntemler üzerine yoğunlaştığına işaret eder. Bunlar önemlidir, fakat buz dağının sadece suyun üzerinde kalan bölümüdür. Buz dağının altında kalan bu program, yeterince bilinmemekte, üzerinde konuşulmamakta ve değeri anlaşılammamaktadır (Sarı, 2007). Çocukların medya ile olan ilişkisi de buzdağının altında kalan kısım yani örtük program olarak ele alınabilir.

Bandura'ya ya göre; çocukların gösterdiği olumsuz davranışlar diğer sosyal davranışlar gibi öğrenilmiş, sonradan kazanılmış ve çevrenin insan davranışlarını etkilemesi gibi insan davranışları da çevresini etkilemektedir (Singer, Singer, 1998). İpşir (2002)'e göre hemen hemen her sınıfta önemli ya da önemsiz pek çok istenmeyen öğrenci davranışı gözlemek mümkündür. Bu davranışlar çocuğun ailesinden, sosyal çevresinden, okuldan, öğretme ortamından kaynaklanabilir. Çanakkale il merkezinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri sınıflarındaki öğrenci davranışlarında kitle iletişim araçlarının olumsuz etkisine işaret etmektedir (Çalışkan Ülkü, Demir, 2013). Okullarda gözlenen istenmeyen davranışlardan bir kısmı öğrencinin kendisine zarar verirken; bazıları öğretim ortamını olumsuz yönde etkilemektedir.

Televizyon; çocukların sınıf içi başarılarını, davranışlarını, okuma ve anlama düzeylerini etkilemektedir (Aksaçoğlu ve Yılmaz, 2007; Çalışkan Ülkü ve Demir, 2013; Ledingham, Ledingham ve Richardson, 1994; Oruç, Tecim ve Özyürek, 2011). Çocuklar televizyonda izledikleri programlara karşı savunmasız olduklarından bu etkiler çocukların okul ortamındaki davranışlarını doğrudan etkilemektedir. Bu problem durumundan yola çıkılarak bu araştırmada çizgi filmlerin çocukların duyuşsal özellikleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bir ölçek geliştirilmesi planlanmıştır. Geliştirilen bu ölçek aracılığıyla öğrencilerin çizgi filmlerden ne kadar etkilendiği belirlenebilecek ve bu yönde önlemler alınması mümkün olabilecektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırmada betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimsel araştırmalarda olgunun tanımlanması araştırmacının odak noktasıdır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012).

Çalışma Grubu 1

Hazırlanan ölçek formu deneme uygulaması için Afyonkarahisar ilinde yer alan iki ilkokulda öğrenim gören 234 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma, evrenden örneklem seçimini temel alarak evrene genelleme yapma amacı taşımamakta davranışların genellenmesine odaklanmaktadır. Nitekim Erkuş (2012), deneme uygulamalarında birey evreni yerine özellik evrenine genelleme yapılması gerektiğini belirtmektedir. Bu nedenle çalışma grubu üzerinde gerçekleştirilen bu araştırmada belirli okullarda farklı sınıf düzeylerinden ve cinsiyetten bireyler seçilmiştir. Bu şekilde özelliklere yönelik çeşitliliğin artırılması sağlanmıştır. Çalışma grubunda yer alması gereken birey sayısı belirlenirken kesin bir kural olmayan bir madde için en az beş tercihen 10 kişi bulunması kuralı dikkate alınmıştır (Cohen ve Swerdlik, 2009). Dolayısıyla 17 madde için 170 kişiden veri toplanması gerekmektedir. Fakat alanyazında bu kritere ek olarak mümkün olduğunca çok kişiden veri toplanmasının gerektiği de belirtilmektedir. Bunun nedeni veri analizinde (örneğin küçük örneklemden kaynaklı hayali boyutların ortaya çıkmasını engellemektir) daha doğru sonuçlar elde edebilmektir (Cohen ve Swerdlik, 2009). Dolayısıyla araştırma 234 ilkokul öğrencisinden veri toplanarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu 1'e ilişkin betimsel istatistiklere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubu 1'e ilişkin betimsel istatistikler

Sınıf Düzeyi	Yaş					Toplam
	7	8	9	10	11	

2	Cinsiyet	Kız	3	27	3	-	-	33
		Erkek	4	31	11	-	-	46
	Toplam		7	58	14	-	-	79
3	Cinsiyet	Kız	-	2	21	7	-	30
		Erkek	-	1	28	13	-	42
	Toplam		-	3	49	20	-	72
4	Cinsiyet	Kız	-	-	3	36	7	46
		Erkek	-	-	0	33	4	37
	Toplam		-	-	3	69	11	83
Toplam	Cinsiyet	Kız	3	29	27	43	7	109
		Erkek	4	32	39	46	4	125
	Toplam		7	61	66	89	11	234

Tablo 1’de çalışma grubu 1’deki öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde %46.6’sının (n=109) kız, %53.4’ünün (n=125) erkek olduğu görülmektedir. Yaşa göre dağılım incelendiğinde katılımcıların %3’ünün (n=7) yedi, %26.1’inin (n=61) sekiz, %28.2’sinin (n=66) dokuz, %38’inin (n=89) 10 ve %4.7’sinin (n=11) 11 yaşında olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyine göre dağılım incelendiğinde öğrencilerin %33.8’inin (n=79) 2. sınıfta, %30.8’inin (n=72) 3. sınıfta ve %35.5’inin (n=83) 4. sınıfta öğrenim gördüğü görülmektedir.

Çalışma Grubu 2

Ölçek formundan elde edilen verilerin faktör yapısının doğrulanması amacıyla Aydın ilinde yer alan okullarda öğrenim gören 220 ilkökul öğrencisine ölçek uygulanmıştır. Ölçek uygulanırken mümkün olduğunca fazla katılımcıya ulaşılmaya çalışılmıştır ve gruptaki çeşitliliğin fazla olmasına dikkat edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi yapılabilmesi için en az 100 katılımcıdan veri toplanması gerekmektedir (Kahn, 2006). Çalışma grubu 2’ye ilişkin detaylı bilgiye Tablo 2’de yer verilmektedir.

Tablo 2. Çalışma grubu 2’ye ilişkin betimsel istatistikler

Sınıf Düzeyi			Yaş					Toplam
			7	8	9	10	11	
2	Cinsiyet	Kız	4	39	4	-	-	47
		Erkek	2	26	6	-	-	34
	Toplam		6	65	10	-	-	81
3	Cinsiyet	Kız	-	3	17	8	-	28
		Erkek	-	1	17	10	-	28
	Toplam		-	4	34	18	-	56
4	Cinsiyet	Kız	1	-	-	29	10	40
		Erkek	0	-	-	28	15	43
	Toplam		1	-	-	58	25	83
Toplam	Cinsiyet	Kız	5	42	21	37	10	115
		Erkek	2	27	23	38	15	105
	Toplam		7	69	44	75	25	220

Tablo 2’de çalışma grubu 2’deki öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı incelendiğinde %52.3’ünün (n=115) kız, %47.7’sinin (n=105) erkek olduğu görülmektedir. Yaşa göre

dağılım incelendiğinde katılımcıların %3.2'sinin (n=7) yedi, %31.4'ünün (n=69) sekiz, %20'sinin (n=44) dokuz, %34.1'inin (n=75) 10 ve %11.4'ünün (n=25) 11 yaşında olduğu belirlenmiştir. Sınıf düzeyine göre dağılım incelendiğinde öğrencilerin %36.8'inin (n=81) 2. sınıfta, %25.5'inin (n=56) 3. sınıfta ve %37.7'sinin (n=83) 4. sınıfta öğrenim gördüğü görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Ölçek geliştirme sürecinde, Cohen ve Swerdik (2009) tarafından sunulan beş aşamalı ölçek geliştirme prosedürü kullanılmıştır. Buna göre sırasıyla ölçeğin kavramsal yapısı belirlenmeli, ölçek yapılandırılmalı, ölçek uygulanmalı, madde analizleri yapılmalı ve test gözden geçirilmelidir (gerekli ise düzenleme yapılmalıdır). Kavramsal yapı belirlenirken ölçek neyi ölçüyor, ölçeğin amacı nedir, ölçeğe ihtiyaç var mıdır, ölçeği kim kullanacaktır, ölçek kime yöneliktir, ölçeğin kapsamı nedir, ölçek nasıl uygulanacaktır, ölçek için ideal format nedir gibi sorulara yanıt aranmaktadır. Ölçek yapılandırılırken ölçek türüne (sınıflama, sıralama, aralık ve oran) ve ölçekleme tekniğine karar verilmekte buna göre de maddeler yazılmaktadır. Ölçek uygulanması sırasında kesin bir kural olmamakla birlikte her bir madde için en az beş kişi olması kuralına (Cohen ve Swerdik, 2009) dikkat edilerek ölçekler uygulanmaktadır. Madde analizi sürecinde faktör analizi, iç tutarlılık ve geçerlik incelenmektedir. Testin gözden geçirilmesi aşamasında bazı maddelerin silinmesi ya da yeniden yazılması işlemi gerçekleştirilmektedir.

"Çizgi Filmlerin İlkokul Öğrencilerinin Duyuşsal Özelliklerine Etkisi Ölçeği"nin geliştirilmesinde amaç çizgi filmlerin çocukların duyuşsal özelliklerine etkisini belirlemektir. Hedef kitle ilkokul öğrencileri ve ölçeği uygulayacak kişilerin ilkokul öğretmenleri olacağı belirlendikten sonra öncelikle alanyazın incelenmiş ve konuya yönelik geçerliği ve güvenilirliği belirlenmiş herhangi bir ölçek bulunmadığı görülmüştür. Uygulamanın nasıl yapılacağı planlanırken ilkokul öğrencilerinin ölçeğe kendilerinin mi tepki vereceği yoksa üçüncü bir kişinin yardımıyla mı ölçeğin dolduracağı konusu gündeme gelmiştir. Karar verilebilmesi için ilkokul öğrencileri üzerinde geliştirilen ölçekler incelenmiştir. Araştırmalarda (Erbil ve Kocabaş, 2015; Zayimoğlu Öztürk ve Coşkun, 2015) 2. ve 3. sınıftan itibaren öğrencilere ölçek uygulanabildiğinin görülmesi üzerine öğrencilerin ölçeğe katılıyorum (3), kararsızım (2) ve katılmıyorum (1) şeklinde tepkide bulunulması planlanarak üç kategorili derecelendirme ölçeğiyle maddeler hazırlanmıştır. Ölçek ilkokul öğrencilerine yönelik olduğundan daha fazla kategoriye sahip bir derecelendirme ölçeği kullanılmamıştır. Ölçek türü sıralama olarak planlanmıştır. Giriş bölümünde bahsedilen konuyla ilgili yapılan araştırmalar incelenmiş ve bu araştırmalardan da yararlanarak çizgi filmlerin ilkokul öğrencilerinin duyuşsal özellikleri üzerinde yarattığı etkiyi yansıtan, durumu açığa çıkarması olası maddeler yazılmıştır. Maddeler yazılırken bir maddede sadece bir özellik ölçülmesine ve ilkokul öğrencileri tarafından anlaşılabilir olmasına dikkat edilmiştir. Rastgele işaretlemenin önüne geçebilmek amacıyla ters puanlanan maddelere de yer verilmiştir. Uygulanmak üzere madde havuzundan araştırmacılar tarafından 18 madde seçilmiştir. Maddeler doktora mezunu iki ölçme ve değerlendirme uzmanına inceletilmiş ve bunun üzerine bir madde ölçekten çıkarılmıştır. Ardından ölçek anlaşılabilirlik ve kapsam açısından üç sınıf öğretmenine ve bir rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanına inceletilmiş ve bu doğrultuda da maddeler üzerinde değişiklikler (anlaşılabilirliğin artırılması) yapılmıştır. Uygulamalar sonrasında bir maddenin öğrenciler tarafından yeterince anlaşılmadığı fark edilmiş rehberlik ve psikolojik danışmanlık uzmanının tekrar görüşü alınarak bu madde ölçekten çıkarılmıştır. Uzmanlardan gelen dönütler incelendiğinde ölçeğin kapsamı temsil edebilecek nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veriler tek oturumda elde edilmiş olup her iki uygulama da yaklaşık olarak 20 dakika sürmüştür. Uygulama sırasında verilerin bireysel olarak değerlendirilmeyeceği, araştırmaya katılımın gönüllü olduğu belirtilmiştir. Katılımcılardan maddeleri içtenlikle, dikkatle ve boş bırakmadan yanıtlamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Veriler SPSS 22, Mplus 7 (Muthén ve Muthén, 2012) ve Factor 10.5 (Lorenzo-Seva ve Ferrando, 2013) paket programları kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler analiz edilmeden önce kayıp veriler incelenmiştir. Çalışma grubu 1’de iki kişinin ve çalışma grubu 2’de bir kişinin verilerinde kayıp olduğunun tespit edilmesi ve kayıp veri oranının oldukça düşük olması nedeniyle bu kişiler araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır. Çalışma grubu 1 verileri üzerinde olumsuz puanlanan maddelerin dönüştürülmesinin ardından ölçeğin faktör yapısını belirlemek amacıyla Factor 10.5 programıyla açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmış, faktör çıkarma yöntemi olarak temel bileşenler analizi kullanılmış, verilerin faktör analizine uygunluğunu saptamak amacıyla, Kaiser-Meyer Olkin (KMO) katsayısı hesaplanmış ve Bartlett Küresellik Testi (Bartlett’s Test of Sphericity) uygulanmıştır. Temel bileşenler analizi çok sayıda değişkenden (madde) daha az sayıda bileşen (boyut) elde etmek amacıyla kullanılmaktadır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Bartlett Küresellik Testi değişkenler arası korelasyonun varlığını incelemektedir (Hair, Black, Babin ve Anderson, 2014). KMO katsayısı ise maddelerin ortak varyansını ölçmek amacıyla kullanılmaktadır (Beavers, Lounsbury, Richards, Huck, Skolits ve Esquivel, 2013). Boyut sayısına karar vermek için en küçük ortalamalı kısmi korelasyon [Minimum Average Partial (MAP)] (Velicer, 1976) testi sonuçlarından yararlanılmıştır. Derecelendirme ölçeği üçlü olduğundan açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilirken polikorik korelasyon matrisinden yararlanılmıştır. Boyut yapısını daha kolay yorumlamak ve daha anlamlı faktör çözümleri elde etmek amacıyla döndürme tekniği uygulanmıştır. Döndürme teknikleri boyutlardaki ikilikleri önleyen bir yapıdadır. Tabachnick ve Fidell (2013) boyutlar arasında ilişki bulunduğu eğik döndürme yöntemlerinin kullanılmasını önermektedir. Bu yönde boyutlar arası ilişki incelenmiş ve orta düzeyde bir ilişkinin bulunmasıyla eğik döndürme yöntemlerinden PROMIN kullanılmıştır. PROMIN yöntemi veri basit ya da karmaşık olduğunda kullanılabilen ve bu durumlarda bilinen eğik döndürme yöntemlerinden (promax, direct oblmin) daha iyi sonuçlar üretebilen bir tekniktir (Lorenzo-Seva, 1999). Ayrıca araştırmada çalışma grubu 1 verileri üzerinde madde ölçek korelasyonları ve alt grup-üst grup yöntemine dayalı madde analizleri gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler üzerinde güvenilirliğe kanıt sağlamak amacıyla çalışma grubu 1 verileri üzerinde her bir boyut için Cronbach Alfa, boyutların tamamı için Tabakalı Alfa, McDonald Omega ve Armor Teta katsayıları hesaplanmıştır. Deneme uygulamasının tamamlanmasının ardından çalışma grubu 2 verileri üzerinde doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi polikorik korelasyon matrisine dayalı olarak gerçekleştirilmiş olup yöntem olarak güçlü (robust) ağırlıklı en küçük kareler (robust weighted least square-WLSMV) kullanılmıştır. Yöntemin seçiminde Li (2015) tarafından gerçekleştirilen simülasyon çalışmasından yararlanılmıştır. Li (2015) iki boyutlu yapılarda ve sıralama ölçeğindeki verilerde farklı örneklem büyüklükleri ve kategori sayıları altında WLSMV’nin neredeyse her koşulda güçlü en çok olabilirlik (robust maximum likelihood-MLR) yönteminden daha doğru ve daha az yanlı sonuçlar verdiğini ve dağılım şartı aramadığını belirtmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda model veri uyumu incelenirken χ^2/sd (Kikare değeri/serbestlik derecesi), RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation – Hata ortalamalarının karekökü), NNFI (Non-normed Fit Index - Normlaştırılmamış Uyum İndeksi) ve CFI (Comparative Fit Index – Karşılaştırmalı Uyum İndeksi) gibi indeksler kullanılmıştır.

BULGULAR

Ölçek Verilerinin Yapı Geçerliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada yapı geçerliğini belirlemek üzere açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Verilerin temel bileşenler analizine uygunluğunu test etmek amacıyla yapılan Barlett Küresellik Testi .001 ($p=.000$) düzeyinde manidar sonuçlar vermiştir ve KMO katsayısı ise .749 bulunmuştur. KMO için hesaplanan bu değer orta düzeyde ortak varyansı göstermektedir (Beavers vd., 2013). Tabachnick ve Fidell (2013)'e göre iyi bir faktör analizi için KMO değerinin .60 ve üzerinde olması gereklidir. Bartlett testinin ise manidar sonuçlar vermesi beklenmektedir (Pett, Lackey, Sullivan, 2003). Temel bileşenler faktör çıkarma yöntemiyle yürütülen AFA ve PROMIN döndürme tekniği sonucunda belirlenen faktörlere yük değeri vermeyen 2 madde (8. ve 17. maddeler) ve her iki faktöre yük veren 1 (10. madde) madde ölçekten çıkarılmıştır.

Madde toplam korelasyonu düşük (14. madde), uygulama sonucu öğrenciler tarafından anlaşılmadığı fark edilen (3. madde), faktör yükü .30'un altında (8. ve 17. maddeler) ve her iki faktöre yük veren maddeler (10. madde) çıkarıldıktan sonra yapılan faktör analizinde Barlett Küresellik Testi .001 düzeyinde manidar sonuçlar vermiştir. KMO katsayısı ise .768 bulunmuştur. Bu değer .80 değerine oldukça yakın olup maddelerin ortak varyansının önemli düzeyde olduğunu göstermektedir (Beavers vd., 2013). Bu sonuçlar ölçekten elde edilen verilerin faktörleşebilirliğini göstermektedir. Tablo 3'te maddelerin faktör yükleri ile faktörlerin özdeğerleri ve varyansı açıklama miktarlarına yer verilmiştir.

Tablo 3. Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

	Maddeler	Boyut 1	Boyut 2
Boyut 1: Gelişim Sağlama ve İyilik	M4	0.677	0.177
	M5	0.856	-0.240
	M6	0.785	0.056
	M7	0.608	0.224
	M13	0.810	0.031
Boyut 2: Şiddet Eğilimi ve Güç	M1	-0.219	0.769
	M2	-0.267	0.853
	M9	0.001	0.750
	M11	0.246	0.565
	M12	-0.105	0.824
	M15	0.102	0.740
	M16	0.188	0.529
	Özdeğer	4.966	1.911
	Açıklanan Varyans	41.380	15.923

Tablo 3 incelendiğinde öz değeri birden büyük olan iki boyutlu bir yapının elde edildiği görülmektedir. Bu iki boyutun açıkladığı toplam varyans %57.303'dür. Ölçekler için kabul edilebilir varyans açıklama oranı %50 olarak belirtilmektedir (Beavers vd., 2013). Beş maddeden oluşan .608 ile .856 aralığında faktör yüklerine sahip ilk boyut varyansın %41.380'ini ve yedi maddeden oluşan .529 ile .853 arasında faktör yüklerine sahip ikinci boyut ise varyansın %15.923'ünü açıklamaktadır. Stevens (2009)'a göre madde faktör yük değerleri .40'ın üzerinde olmalıdır. Sonuçlar bu kriterleri destekler niteliktedir. Beş maddeden oluşan ilk boyut "Gelişim Sağlama ve İyilik", yedi maddeden oluşan ikinci boyut ise "Şiddet Eğilimi ve Güç" olarak adlandırılmıştır.

Ölçek Verilerinin Madde Geçerliğine İlişkin Bulgular 1

Her bir maddeden elde edilen puanlarla ölçek boyutlarından alınan toplam puan arasındaki düzeltilmiş korelasyonlar incelenmiştir. Madde ölçek korelasyonlarına dayalı olarak boyutlarla .30'un altında ilişki gösteren 1 madde (14. madde) ölçekten çıkarılmıştır. Her bir boyutta yer alan maddeler için düzeltilmiş madde ölçek korelasyonu değerleri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Düzeltilmiş madde ölçek korelasyonları

Boyut 1		Boyut 2	
Madde	r	Madde	r
4	.490	1	.396
5	.440	2	.472
6	.563	9	.491
7	.479	11	.450
13	.441	12	.511
		15	.559
		16	.402

Madde ölçek korelasyon katsayılarının boyut 1 için .440 ile .563 ve boyut 2 için .396 ile .559 arasında değişmekte olduğu görülmüştür. Buna göre her bir maddenin boyutlardan alınacak toplam puanlarla orta düzeyde bir ilişki içerisinde olduğu belirtilebilir.

Ölçek Verilerinin Madde Geçerliliğine İlişkin Bulgular 2

Alt grup - üst grup ortalamalarının karşılaştırılmasına dayalı madde analizi sürecinde en düşük puana sahip %27'lik kesim (63 katılımcı) alt grup, en yüksek puana sahip %27'lik kesim (63 katılımcı) ise üst grup şeklinde tanımlanmıştır. Her bir madde için üst gruptan ve alt gruptan elde edilen puan ortalamaları arasındaki fark ilişkisiz örneklem için t testi ile incelenmiş ve sonuçlar Tablo 5'de özetlenmiştir.

Tablo 5. Alt Grup – üst grup ortalamalarına ilişkin bağımsız örneklem t testi

Boyut 1		Boyut 2	
Madde No	t	Madde No	t
4	-7.625*	1	-6.474*
5	-5.372*	2	-11.844*
6	-8.078*	9	-11.749*
7	-9.899*	11	-8.738*
13	-6.965*	12	-13.744*
		15	-13.313*
		16	-8.101*

* p<.05

Tablo 5 incelendiğinde; 12 maddeden oluşan ölçekte, bağımsız örneklem t testi sonuçları her bir madde için anlamlıdır (p<.05). Buna göre her bir maddenin ayırt ediciliğinin bulunduğunu söylemek mümkündür. Ölçek maddelerinin t değerleri boyut 1 için -5.372 ile -9.899 ve boyut 2 için -6.474 ile -13.744 arasında değişmektedir.

Ölçek Verilerinin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmada ölçekten elde edilen verilerin güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Tablo 6'da her bir boyuta ve ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alfa katsayılarına yer verilmiştir.

Tablo 6. Ölçeğin tamamı ve her bir faktör için hesaplanan Cronbach Alfa Katsayıları

Boyutlar	Madde Sayısı	Cronbach Alfa İç Tutarlık Katsayısı
Boyut 1	5	.72
Boyut 2	8	.75
Toplam	13	.78

Güvenirlik kanıtı belirlemek amacıyla hesaplanan Cronbach Alpha katsayısı ölçeğin tamamı için .78, ilk boyut için .72 ve ikinci boyut için .75 olarak bulunmuştur. Cortina (1993) ve Schmitt (1996) Cronbach Alpha katsayısının .70 üzerinde olmasının yeterli olacağını belirtmiştir.

Birden fazla boyut olması sebebiyle her bir boyut için Cronbach Alfa katsayısının hesaplanmasının yanı sıra birden fazla boyut için tek bir güvenilirlik katsayısı elde etmek için tabakalı alfa (Cronbach, Schonemann ve McKie, 1965) katsayısı hesaplanmıştır. Tabakalı alfa katsayısı .81 bulunmuştur. Ayrıca ölçme işleminin konjenerik olması (ortalama, standart sapma ve kovaryansların farklı dolayısıyla faktör yüklerinin eşit olmaması) sebebiyle Armor'un θ katsayısı incelenmiştir ve .87 güvenilirlik değeri elde edilmiştir (Armor, 1973; Yurdugül, 2006; Zinbarg, Revelle, Yovel ve Li, 2005). Cronbach Alfa katsayısı ölçümlerin paralel (ortalama, standart sapma ve kovaryansların eşitliği dolayısıyla faktör yüklerinin eşitliği) olduğunu varsaymakta ve konjenerik ölçmelerde güvenilirliği olduğundan daha düşük kestirilmektedir. Ayrıca konjenerik ölçümler için tanımlanan McDonald'ın (1999) Omega katsayısı hesaplanmıştır. McDonald Omega katsayısı .87 bulunmuştur. Tablo 7'de farklı güvenilirlik katsayılarına ilişkin sonuçlar özetlenmektedir.

Tablo 7. *Güvenirlik katsayıları*

Teknik	Güvenirlik Değeri
Cronbach Alfa	.78
Tabakalı Alfa	.81
Armor Teta	.87
McDonald Omega	.87

Tablo 7 incelendiğinde en düşük güvenilirlik değerinin Cronbach Alfa tarafından sunulduğu görülmektedir. Bu katsayı faktör yüklerinin eşit olmaması nedeniyle güvenilirliği olduğundan düşük kestirmiş olabilir. Güvenirlik yorumlanırken bir katsayı yerine birden fazla katsayıdan yararlanmak hatalı sonuçlara ulaşılmasını engelleyecektir. Bunun nedeni güvenilirlik katsayılarının verinin özelliğine göre (paralel ya da konjenerik, tek boyutlu ya da çok boyutlu) olduğundan düşük ya da yüksek kestirim yapabilmesidir. Sonuçta, güvenilirlik değerlerinin .78 ile .87 arasında değiştiği görülmektedir.

Ölçek Verilerinin Yapı Geçerliliğine İlişkin Ek Bulgular

Araştırmada ölçekten elde edilen verilerin yapı geçerliliğine ilişkin kanıt sunmak ve boyut yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Model veri uyum indeksleri Tablo 8'de gösterilmektedir.

Tablo 8. *Doğrulayıcı faktör analizi uyum indeksleri*

Model	X ²	sd	X ² /sd	RMSEA	NNFI	CFI
İki boyutlu yapı	96.337	53	1.818	.061	.926	.941

Tablo 8'de yer alan uyum indeksleri incelendiğinde, X²/sd değeri (1.818<2.500, p=.00<.05) modelde mükemmel bir uyum bulunduğunu göstermektedir (Kline, 2011). RMSEA değeri .061 bulunmuştur ve RMSEA değerinin <.08 olması modeldeki iyi uyuma işaret etmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993). NNFI değeri .926 ve CFI değeri .941 bulunmuştur. Bu değerler (NNFI ve CFI) 0 ile 1 arasında değer almakta ve bu değerlerin 1'e yaklaşması model veri uyumunun arttığını göstermektedir (Raykov ve Marcoulides, 2006; Schumacker ve Lomax, 2010). NNFI değerinin .90 ve .95'e yakın olması iyi bir uyum olduğunu göstermektedir (Schumacker ve Lomax, 2010). CFI indeksinin ise .90'ın üzerinde olması kabul edilebilirdir (DiLalla, 2000; Westland, 2015). Uyum indeksleri genel olarak incelendiğinde model veri uyumunun sağlandığı belirtilebilir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ulaşılan λ (lambda) katsayıları (standardize faktör yükleri) ve R² (çoklu korelasyon kareleri) değerleri Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. *Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen λ ve R² değerleri*

Boyutlar	Maddeler	λ	R ²
----------	----------	-----------	----------------

Gelişim Sağlama ve İyilik	M4	.636*	.404*
	M5	.467*	.218*
	M6	.903*	.815*
	M7	.442*	.195*
	M13	.867*	.752*
Şiddet Eğilimi ve Güç	M1	.457*	.209*
	M2	.597*	.356*
	M9	.588*	.346*
	M11	.779*	.607*
	M12	.796*	.633*
	M16	.611*	.373*
	M17	.654*	.428*

*p<.05

Tablo 9’da yer alan λ ve R^2 değerleri incelendiğinde elde edilen değerlerin tamamının .05 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Faktör yükleri gelişim sağlama ve iyilik boyutunda .442 ile .903, şiddet eğilimi ve güç boyutunda .457 ile .796 arasında değişmektedir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda iki boyutlu yapının doğrulandığı bulunmuştur.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada, çizgi filmlerin çocukluk çağındaki ilkökul öğrencilerinin duyuşsal özellikleri üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bir ölçek geliştirilmiştir. Üç kategorili derecelendirmeye sahip 17 maddeden oluşan ölçek bir maddenin öğrenciler tarafından anlaşılması, üç maddenin açıklayıcı faktör analizi ve bir maddenin madde ölçek korelasyonlarının hesaplanması sonucunda çıkarılmasıyla 12 maddeye düşürülmüştür. Açıklayıcı faktör analizi sonucunda ilk boyutun açıkladığı varyans ikinci boyutun açıkladığı varyanstan oldukça yüksek bulunmuştur. Bu durumun boyutlar arasındaki ilişkiden kaynaklandığı düşünülmektedir. Nitekim MAP testi sonuçları iki boyutlu bir yapıya işaret etmektedir. İki boyuttan oluşan ölçekte, madde geçerlikleri madde ölçek korelasyonları ve alt grup-üst grup ortalamalarının karşılaştırılmasına dayalı yöntemle araştırılmıştır. Alanyazında özellikle çizgi filmlerin öğrencilerin duyuşsal özelliklerine etkisine ilişkin geçerliği ve güvenilirliği belirlenmiş benzer bir ölçek bulunmadığından dış ölçüt geçerliğine bakılamamıştır. Bu yüzden sadece iç ölçüte dayalı geçerlik sonuçlarına yer verilmiştir. Güvenirliğe katkı sağlamak amacıyla ölçeğin geneli ve boyutlar için Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmıştır. Beş maddeden oluşan “Gelişim Sağlama ve İyilik” boyutuna ait Cronbach alfa katsayısı daha fazla varyans açıklamasına rağmen, yedi maddeden oluşan “Şiddet Eğilimi ve Güç” boyutuna ait Cronbach alfa katsayısından düşük bulunmuştur. Bu durumun Cronbach alfa katsayısının madde sayısından etkilenmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Bu güvenirlilik katsayısına ek olarak birden fazla boyuttan oluşan ölçeklerde hesaplanması önerilen Tabakalı Alfa, paralel ölçme gerektirmeyen Armor Teta ve konjenerik ölçmeler için önerilen McDonald Omega katsayıları güvenirlilik katsayısı olarak sunulmuştur. Ölçeğin boyut yapısını doğrulamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları faktör yapısının doğrulandığını göstermektedir. Sonuçta; ölçeğin, çizgi filmlerin ilkökul öğrencileri üzerindeki etkilerini ölçmede geçerli ve güvenilir veriler üretebilen bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İki boyuttan oluşan ölçekteki boyutlar faktörlerde yer alan maddeler incelenerek “Gelişim Sağlama ve İyilik” ile “Şiddet Eğilimi ve Güç” olarak adlandırılmıştır. Ölçekte “Şiddet Eğilimi ve Güç” boyutunda yer alan 1., 2., 9., 11., 12., 15. ve 16. maddelerin, puanlanırken ters çevrilmesi gerekmektedir. Ölçekten yüksek puan almak çizgi filmlerin duyuşsal özellikler üzerindeki olumlu etkilerine işaret etmektedir. İlk boyutta alınan yüksek puan öğrencinin çizgi filmlerden yararlanarak kendini geliştirdiğini ve iyilik yapma isteğinin arttığını gösterirken, ikinci boyuttan alınan yüksek puan öğrencinin şiddet eğilimi ve buna işaret eden güç olgusundan uzaklaştığını göstermektedir. Ölçek boyut bazında değerlendirilmelidir. Araştırma sonuçları doğrultusunda ölçeğin farklı okul ve şehirlerde uygulanması ve ölçme değişmezliği çalışmalarının yapılması önerilebilir. Örneğin cinsiyete dayalı bir ölçme değişmezliği çalışması gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aksaçoğlu, A. & Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliđi*, 21(1), 3-28.
- Aral, N., Ceylan, R. & Bıçakçı, M. Y. (2011). Çocukların televizyon seyretme alışkanlıklarının yaş ve cinsiyete göre incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(2), 489-498.
- Armor, D. (1973). Theta reliability and factor scaling. *Sociological Methodology*, 5, 17-50. doi:10.2307/270831
- Arnas, Y. A. & Erden, Ş. (2006). *Çizgi filmlerdeki şiddet unsurlarının incelenmesi*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi 1. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Kitabı III. Cilt. İstanbul: Ya-Pa.
- Arslan, A. (2004). Bir sosyolojik olgu olarak televizyon. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-17.
- Beavers, A. S., Lounsbury, J. W., Richards, J. K., Huck, S. W., Skolits, G. J., & Esquivel, L. (2013). Practical considerations for using exploratory factor analysis in educational research. *Practical Assessment, Research and Evaluation*, 18(6), 1-13.
- Bushman, B. J., & Huesmann, L. R. (2001). *Effects of televised violence on aggression*. In D. G. Singer and J. L. Singer (Eds.), *Handbook of children and the media* (pp. 223-254). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Pegem.
- Cohen R. J., & Swerdlik M. E. (2009). *Psychological testing and assessment: An introduction to tests and measurement* (7th edition). Boston: McGraw-Hill.
- Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *The Journal of Applied Psychology*, 78(1), 98-104, doi:10.1037/0021-9010.78.1.98
- Cronbach, L. J., Schonemann, P., & McKie, D. (1965). Alpha coefficients for stratified-parallel tests. *Educational and Psychological Measurement*, 25(2), 291-312, <https://doi.org/10.1177/001316446502500201>
- Çalışkan Ülkü, E. & Demir, M. K. (2013). Kitle iletişim araçlarının öğrencilerin sınıf içi davranışlarına etkisi. *International Journal of Social Science*, 6(1), 587-608.
- Çamlıbel İrkin, A. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri*, Uzmanlık tezi, Radyo Televizyon Üst Kurulu, Ankara.
- Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem.
- DiLalla, L. F. (2000). Structural equation modeling: Uses and issues. H. E. A. Tinsley ve S. D. Brown (Ed.), *Handbook of applied multivariate statistics and mathematical modeling* içinde. California: Elsevier Science & Technology Book.
- Doğutaş, A. (2013). The influence of media violence on children. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 2(1), 107 – 126, doi: 10.14686/201312021
- Erbil, D. G. & Kocabaş, A. (2017). İlkokul 3. sınıf öğrencileri için bir ölçek geliştirme çalışması: Demokratik tutum ölçeği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(1), 221-232.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Anı.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme I*. Ankara: Pegem.
- Evra, J. V. (2009). *Television and child development*. New York: Routledge.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2014). *Multivariate data analysis* (7th edition). Essex: Pearson.
- İpsir, D. (2002). Sınıf yönetiminde öğrencilerle sağlıklı iletişim kurabilmenin ve olumlu sınıf ortamı yaratmanın rolleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 153. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/153-154/ipsir.htm adresinden 01.08.2017 tarihinde erişilmiştir.

- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural equation modeling with the simples command language*. Lincolnwood: Scientific Software International.
- Kahn, J. H. (2006). Factor analysis in counseling psychology research, training, and practice: Principles, advances, and application. *The Counseling Psychologist*, 34(5), 684-718.
- Karaca, Y., Pekyaman, A. & Güney, H. (2007). Ebeveynlerin televizyon reklam içeriklerinin çocuklar üzerindeki etkilerini etik açıdan algılamalarına yönelik bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 233-250.
- Kirsh, S. J. (2006). Cartoon violence and aggression in youth. *Aggression and Violent Behavior*, 11, 547-557, doi:10.1016/j.avb.2005.10.002
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3th edition). New York: The Guilford.
- Ledingham, J. E., Ledingham, C. A., & Richardson, J. E. (1994). *The effects of media violence on children*. National Clearinghouse on Family Violence. Family Violence Prevention Division, Health, Canada.
- Li, C. H. (2015). Confirmatory factor analysis with ordinal data: Comparing robust maximum likelihood and diagonally weighted least squares. *Behavior Research Methods*, 48(3), 936-49, doi: 10.3758/s13428-015-0619-7.
- Lorenzo-Seva, U. (1999). Promin: A method for oblique factor rotation. *Multivariate Behavioral Research*, 34(3), 347-365, doi: 10.1207/S15327906MBR3403_3
- Lorenzo-Seva, U., & Ferrando, P. J. (2013). *Factor v9.20 manual of the program*. Universitat Rovira i Virgili, Departament de Psicologia, Tarragona, Spain.
- Mariani, L. (1999, March). *Probing the hidden curriculum: Teachers' students' beliefs and attitudes*. Paper presented at the British Council 18th National Conference for Teachers of English. Palermo, Italy.
- McDonald, R. P. (1999). *Test theory: A unified treatment*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Muthén, L. K., & Muthén, B. O. (2012). *Mplus user's guide* (seventh edition). Los Angeles, CA: Muthén & Muthén.
- Oruç, C., Tecim, E. & Özyürek, H. (2011). Okul öncesi dönem çocuğunun kişilik gelişiminde rol modellik ve çizgi filmler. *Ekev Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.
- Peters, K. M., & Blumberg, F. C. (2002). Cartoon violence: Is it as detrimental to preschoolers as we think? *Early Childhood Education Journal*, 29(3), 143-148, <https://doi.org/10.1023/A:1014576307194>
- Pett, M. A., Lackey, N. R., & Sullivan, J. J. (2003). *Making sense of factor analysis: The use of factor analysis for instrument development in health care research*. California: Sage.
- Radyo Televizyon Üst Kurulu. (2005). *Televizyon programlarındaki şiddet içeriğinin, müstehcenliğin ve mahremiyet ihlallerinin izleyicilerin ruh sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri*. Ankara: RTÜK.
- Raykov, T., & Marcoulides, G. A. (2006). *A first course in structural equation modeling* (2nd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: Düşük ve yüksek okul yaşam kalitesine sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Schmitt, N. (1996). Uses and abuses of coefficient alpha. *Psychological Assessment*, 8, 350-353.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling* (3th edition). USA: Routledge.
- Singer, D. G., & Singer, J. L. (1998). Developing critical viewing skills and media literacy in children. *Political and Social Science*, 557(1), 164-179, <https://doi.org/10.1177/0002716298557000013>
- Stevens, J. (2009). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (5th edition). New York: Taylor & Francis.
- Şirin, M. (1998). *Televizyon, çocuk ve aile*. İstanbul: İz.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using Multivariate Statistics* (6th ed). Boston: Pearson.

- Tüzün, Ü. (2002). Gelişen iletişim araçlarının çocuk ve gençlerin etkileşimi üzerine etkisi. *Düşünen Adam Dergisi*, 15(1), 46-50.
- Velicer, W. F. (1976). Determining the number of components from the matrix of partial correlations. *Psychometrika*, 41, 321-327.
- Yavuzer, H. (2013). *Okul çağı çocuğu* (16. Baskı). İstanbul: Remzi.
- Yurdugül, H. (2006). Paralel, eşdeğer ve konjenerik ölçmelerde güvenirlik katsayılarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(1), 15-37.
- Westland, J. C. (2015). *Structural equation models from paths to networks*. Switzerland: Springer.
- Zayimoğlu Öztürk, F. & Coşkun, M. (2015). Hayat bilgisi dersine yönelik bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2015(4), 239-251.
- Zinbarg, R. E., Revelle, W., Yovel, I., & Li, W. (2005). Cronbach's α , Revelle's, β and McDonalds ω : Their relations with each other and two alternative conceptualizations of reliability. *Psychometrika*, 70(1), 123-133, doi: 10.1007/s11336-003-0974-7